

Cursuri universitare

Carmen MOLDOVAN

**Protecția libertății de exprimare
în dreptul internațional și european**

Carmen MOLDOVAN

**Protecția libertății
de exprimare în dreptul
internațional și european**

Universul Juridic

București

-2025-

I. CADRUL LEGAL INTERNAȚIONAL

1. Caracteristici comune și identificare

Instrumentele juridice internaționale prezintă elemente comune în trăsura domeniului de aplicare și a elementelor componente ale libertății de exprimare, precum și a regulilor prin prisma cărora se realizează analiza compatibilității ingerințelor de la nivel național cu principiile și standardele stabilite de state în tratate internaționale. Acestea au fost adoptate la nivel universal (în cadrul Națiunilor Unite) sau la nivel regional (în Europa, America și Africa).

Pentru studiul protecției libertății de exprimare în dreptul internațional public, două tratate prezintă relevanță deosebită: *Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice*¹⁵ și *Convenția internațională privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială*¹⁶.

Convenția pentru prevenirea și reprimarea crimei de genocid conține interdicția privind „incitarea directă și publică la comiterea unui genocid”¹⁷. Ca instrument *soft law*, Declarația Universală a Drepturilor Omului¹⁸ conține principalele elemente ce determină domeniul de aplicare al libertății de exprimare ca drept fundamental, ce au fost ulterior dezvoltate în acte subsecvente.

Libertatea de exprimare reprezintă un element al sustenabilității, face parte din Agenda ONU pentru 2030, fiind direct prevăzut în cuprinsul Obiectivului de Dezvoltare Durabilă nr. 16, „Pace, justiție și instituții eficiente – Promovarea unor societăți pașnice și incluzive pentru o

¹⁵ *International Covenant on Civil and Political Rights*, U.N. G.A. Res. 2200A (XXI), December 1966, 21 U.N.GAOR Supp. (No. 16), U.N. Doc. A/6316 (1966), 999 U.N.T.S. 171, intrat în vigoare la 23 martie 1976.

¹⁶ United Nations, *International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination*, UN General Assembly resolution 2106 (XX) 21 December 1965, Treaty Series, 660, 195.

¹⁷ Art. III prevede: „Vor fi pedepsite următoarele acte: (...)

c) incitarea directă și publică la comiterea unui genocid”.

¹⁸ *Universal Declaration on Human Rights*, December 1948, G.A. Res. 217 A (III), U.N. Doc. A/810.

dezvoltare durabilă, a accesului la justiție pentru toți și crearea unor instituții eficiente, responsabile și incluzive la toate nivelurile”¹⁹.

Punctul 10 al acestui obiectiv se referă în mod expres la accesul la informații, în următoarea formulare:

„Asigurarea accesului public la informații și protejarea libertăților fundamentale, în conformitate cu legislația națională și acordurile internaționale”.

Cele mai eficiente mecanisme de protecție sunt cele regionale, de pe continentele european, american și african, care au instituit și un sistem jurisdicțional cu competență în soluționarea cererilor individuale sau inter-statale, cu privire la încălcări ale drepturilor fundamentale garantate, printre care se află și libertatea de exprimare.

Spre deosebire de acestea, reglementările adoptate în cadrul Organizației Națiunilor Unite, deși au influențat apariția actelor regionale și naționale, inclusiv în ceea ce privește conținutul drepturilor fundamentale, nu au stabilit o instituție cu atribuții jurisdicționale, similară celor regionale.

În cadrul acestei organizații funcționează organisme specializate, precum Comitetul pentru Drepturile Omului, însă recomandările acestuia nu au forță juridică obligatorie și nu pot fi puse în executare, cum este cazul hotărârilor pronunțate de instanțele internaționale. Din această perspectivă, se poate afirma că protecția la acest nivel este una mai redusă, însă la baza funcționării acestuia și a punerii în aplicare a conținutului tratatelor din cadrul Națiunilor Unite se află principiul bunei-credințe a statelor în îndeplinirea obiectivelor și punerea în aplicare a obligațiilor stabilite de tratatele internaționale²⁰.

În cadrul organizațiilor internaționale, alături de convenții internaționale cu caracter obligatoriu pentru statele părți, au fost adoptate și numeroase reglementări *soft law*, care în general poartă denumirea de rezoluții sau declarații, ce nu au forță juridică obligatorie, dar care sunt importante pentru definirea elementelor ce constituie libertatea de exprimare, pentru a sublinia necesitatea protecției anumitor categorii de titulari, cum ar fi presa, și care pot influența sau constitui un pas premergător adoptării unor noi instrumente de protecție.

¹⁹ <https://sdgs.un.org/goals/goal16>.

²⁰ C. Moldovan, *Drept internațional public. Principii și instituții fundamentale*, ed. a IV-a, Ed. Universul Juridic, București, 2024, p. 147.

Un astfel de exemplu este Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată printr-o rezoluție, la 10 decembrie 1948, de către Adunarea Generală a Națiunilor Unite²¹, act internațional la care se referă toate convențiile internaționale de protejare a drepturilor fundamentale, devenind astfel un reper pentru consacrarea acestui domeniu.

Un element comun al tuturor instrumentelor internaționale cu relevanță pentru libertatea de exprimare este consacrarea acesteia „**fără frontiere**”, sintagmă care, chiar dacă inițial a avut în vedere frontierele fizice ale statelor, a devenit relevantă în ceea ce privește stabilirea cadrului de protecție în mediul online, punându-se capăt disputelor referitoare la caracterul reglementat sau nu al mediului virtual (*cyberspace*²²) și al drepturilor fundamentale exercitate în acest mediu.

2. Principalele instrumente adoptate în cadrul Organizației Națiunilor Unite

2.1. Declarația Universală a Drepturilor Omului

Potrivit Cartei Națiunilor Unite, unul dintre principiile și scopurile acestei organizații este protejarea drepturilor și libertăților fundamentale²³ și

²¹ *Universal Declaration on Human Rights*, December 1948, G.A. Res. 217 A (III), U.N. Doc. A/810.

²² Cu privire la mediul online nu există o terminologie unitară sau limitativă, fiind utilizate ca echivalente expresii precum *spațiu virtual*, *spațiu digital*, *mediu online*, *cyberspace*.

²³ Acest principiu este menționat în mod expres în art. 1 pct. 3 din Carta Națiunilor Unite în următoarea formulare: „Scopurile Națiunilor Unite sunt următoarele:

(...) 3. Să realizeze cooperarea internațională în rezolvarea problemelor internaționale cu caracter economic, social, cultural sau umanitar, în promovarea și încurajarea respectării drepturilor omului și libertăților fundamentale pentru toți, fără deosebire de rasă, sex, limbă sau religie”.

Carta Națiunilor Unite a fost semnată la San Francisco la 26 iunie 1945, la încheierea Conferinței Națiunilor Unite, și a intrat în vigoare la 24 octombrie 1945. Amendamentele la art. 23, 27 și 61 ale Cartei au fost adoptate de Adunarea Generală la 17 decembrie 1963 și au intrat în vigoare la 31 august 1965. Un alt amendament la art. 61 a fost adoptat de Adunarea Generală la 20 decembrie 1971 și a intrat în vigoare la 24 septembrie 1973.

Amendamentul la art. 109 adoptat de Adunarea Generală la 20 decembrie 1965 a intrat în vigoare la 12 iunie 1968. Amendamentul la art. 23 sporește de la unsprezece la